

1. नलोपः

स्थानम् ⁶		परनिमित्तम्		आदेशः ¹ (स्थानस्य)	8.2.7 न ^{6/1} लोपः ^{1/1} प्रातिपदिक-अन्तस्य ^{6/1} (~पदस्य ^{6/1})
न्	+	None (अन्त)	=	- (लोपः)	योगीन् => योगी, सन्यासीन् => सन्यासी

2. कुत्वम्				
स्थानम् ⁶		परनिमित्तम् ⁷	आदेशः ¹ (स्थानस्य)	8.2.30: चोः ^{6/1} कुः ^{1/1} (~ पदस्य ^{6/1} अन्ते ^{7/1} च ⁰ झलि ^{7/1})
च्	+	झल् (Consonants except nasals & semivowels) or पदान्तम्	=	क्
छ्				ख्
ज्				ग्
झ्				घ्
ञ्				ङ्
				भिषज्() => भिषग् (+ माता) => भिषङ्(माता)

3. षत्वम्

स्थानम् ⁶		परनिमित्तम् ⁷		आदेशः ¹ (स्थानस्य)	8.2.36 व्रश्च..सृज..भ्राज-च्छ-शाम् ^{6/3} षः ^{1/1} (~ पदस्य धातोः च अन्ते झलि ^{7/1})
7 धातुs & words ending in छ्, श्	+	झल्	=	ष्	सृज् + ति = सृष् + ति = सृष्टि दृश् + त्वा = दृष् + त्वा = दृष्ट्वा, प्रच्छ् → प्रष्टुम्

9. (षत्वम्) मूर्धन्यत्वम्

पूर्वनिमित्तम् ⁵		स्थानम् ⁶		आदेशः ¹ (स्थानस्य)	8.3.59 आदेशप्रत्यययोः ^{6/2} (अपदान्तस्य ^{6/1} मूर्धन्यः ^{1/1} सः ^{6/1} इण्कोः ^{5/1} *)
इण् *	+	स्	=	ष्	सर्वे+सु = सर्व्(ए+स्)उ = सर्व्(ए+ष्)उ = सर्वेषु
कवर्गः		(अपदान्त, आदेश, प्रत्यय)			दिक्+सु = दि(क्+स्)उ = दि(क्+ष्)उ = दिक्षु
* इण् = इ-ल् (2 nd ण्)					* नुम्-विसर्जनीय-शर्-व्यवाये अपि (between इण् & स्)

4. जश्त्वम् (1)					
स्थानम् ⁶		परनिमित्तम् ⁷		आदेशः ¹	8.2.39 झलाम् ^{6/3} जशः ^{1/3} अन्ते ^{7/1}
				(स्थानस्य)	
क् ख् ग् घ्	+	-	=	ग्	दिक्+अम्बरः=दिग्+अम्बरः=दिगम्बरः
च् छ् ज् झ्				ज्	अच्+अन्तम् = अज्+अन्तम् = अजन्तम्
ट् ठ् ड् ढ्				ड्	मधुलिट्+डयते = मधुलिङ्+डयते = मधुलिङ्डयते
त् थ् द् ध्				द्	जगत्+गुरुः=जगद्+गुरुः=जगद्गुरुः
प् फ् ब् भ्				ब्	सुप्+अन्तम्=सुब्+अन्तम् = सुबन्तम्
ष्				ड्	षष्+आननः=षड्+आननः=षडाननः
					जाम्बवत्+दर्शनम्=जाम्बवदर्शनम्

13. जश्त्वम् (2)					
स्थानम् ⁶		परनिमित्तम् ⁷		आदेशः ¹	8.4.53 झलाम् ^{6/3} जश् ^{1/1} झशि ^{7/1}
				(स्थानस्य)	
क् ख् ग् घ्	+	ज्, ब्, ग्, ड्, द् झ्, भ्, घ्, ढ्, ध्	=	ग्	दघ् + ध = दग् + ध = दग्ध
च् छ् ज् झ्				ज्	No e.g. because of 8.2.30 चोः कुः
ट् ठ् ड् ढ्				ड्	No examples available
त् थ् द् ध् स्				द्	सिध् + धि = सिद् + धि = सिद्धि
प् फ् ब् भ्				ब्	लभ् + ध = लब् + ध = लब्ध
ष्				ड्	द्विष् + ढ्वम् (आ, लोट् ^{11/3}) = द्विङ् ढ्वम्

5. धत्वम्

पूर्वनिमित्तम् ⁵		स्थानम् ⁶		आदेशः ¹ (स्थानस्य)	8.2.40 झषः ^{5/1} तथोः ^{6/2} धः ^{1/1} अधः ^{5/1}
झ्	+	त्, थ्	=	ध्	
भ्					लभ् + त = लभ् + ध = लब्ध
ष्					
ळ्					
ध्					बुध् + ति = बुध् + धि = बुद्धि

6. सत्वम् (2nd रूत्वम्)

स्थानम् ⁶		परनिमित्तम् ⁷		आदेशः ¹		8.3.7 नः ^{6/1} छवि ^{7/1} अप्रशान् ^{1/1} (~ पदस्य ^{6/1} रू ^{1/1} अम्-परे ^{7/1})	
				Option 1	Option 2		
पदान्त न्	+	च्/छ्	followed by अम्	=	ँश्	ंश्	प्रज्ञावादान्+च=प्रज्ञावादा(ँस्)च / प्रज्ञावादा(ंस्)च = प्रज्ञावादाँश्च / प्रज्ञावादांश्च (BG 2.11), 2.36 (च = च् अ)
		ट्/ठ्			ँष्	ंष्	श्लोकान्+टीकाभिः=श्लोका(ँस्)टीकाभिः / श्लोका(ंस्)टीकाभिः = श्लोकाँष्टीकाभिः / श्लोकांष्टीकाभिः (टी = ट् ई)
		त्/थ्			ँस्	ंस्	अर्थकामान्+तु=अर्थकामा(ँस्)तु+ / अर्थकामा(ंस्)तु = अर्थकामाँस्तु / अर्थकामांस्तु (BG 2.5), 11.15x4, 11.34 (तु = त् उ)
							यथा - भवान् + तिष्ठति → भवाँ + तिष्ठति [नश्छव्यप्रशान् ८.३.७ इति पदान्तनकारस्य रूत्वम्] → भवाँ + तिष्ठति / भवाँ + तिष्ठति [अत्रानुनासिकः पूर्वस्य तु वा ८.३.२ इति विकल्पेन अनुनासिकः । अनुनासिकाभावे अनुनासिकात् परोऽनुस्वारः ८.३.४ इति अनुस्वारः] → भवाँः तिष्ठति / भवाँः तिष्ठति [खरवसानयोर्विसर्जनीयः ८.३.१५ इति विसर्गः] → भवाँस् तिष्ठति / भवाँस् तिष्ठति [विसर्जनीयस्य सः ८.३.३४ इति सकारादेशः] → भवाँस्तिष्ठति / भवाँस्तिष्ठति ।

7. अनुस्वारः				8.3.23, 8.3.24
स्थानम् ⁶		परनिमित्तम् ⁷	आदेशः ¹	मः ^{6/1} अनुस्वारः ^{1/1} (~पदस्य ^{6/1} हलि ^{7/1})
			(स्थानस्य)	नः ^{6/1} च ^{0/0} अपदान्तस्य ^{6/1} झलि ^{7/1} (~मः ^{6/1} अनुस्वारः ^{1/1})
म् (पदान्त)	+	हल्	=	ं प्रज्ञानम् + ब्रह्म = प्रज्ञान(ं) ब्रह्म = प्रज्ञानं ब्रह्म (अयम् + आत्मा = अयम् आत्मा) (आ is not हल्)
म्, न् (अपदान्त)	+	झल्	=	ं नम् + स्यति = न(ं)स्यति = नंस्यति वासान् + सि = वासा(ं)सि = वासांसि

8. डमुट्-आगमः						
पूर्वनिमित्तम् ⁵		स्थानम् ⁵	परनिमित्तम् ⁷		आगम ¹ (स्थानादौ)	8.3.32 डमः ^{5/1} ह्रस्वात् ^{5/1} अचि ^{7/1} डमुट् ^{1/1} नित्यम् ⁰
(पदान्ते) ह्रस्वः	+	ङ्	अच्	=	ङ्	प्रत्यङ्+उदेति = प्रत्य(ङ् ङ्)+उदेति = प्रत्यङ्ङुदेति
		ण्			ण्	यण्+आदेशः = य(ण् ण्)+आदेशः = यण्णादेशः
		न्			न्	कुर्वन्+अपि = कुर्व(न् न्)+अपि = कुर्वन्नपि (5.7)

10. णत्वम्				8.4.1: रषाभ्याम् ^{5/2} नः ^{6/1} णः ^{1/1} समानपदे ^{7/1}	
पूर्वनिमित्तम् ⁵		स्थानम् ⁶	आदेशः ¹ (स्थानस्य)	8.4.2: अट्-कुपु-आङ्-नुम्-व्यवाये ^{7/1} अपि ^{0/0}	
				8.4.37: पदान्तस्य ^{6/1} (~ न ^{0/0})	
ऋ, र्, ष्	+	- न् -	=	ण्	हरि+ना=हरि+णा, पुरुष+इन=पुरुषेण
Intervening betn ऋ/र्/ष् & न् 8.4.2	अट्, कु, पु, आ, ं			ण्	उत्तर+अयनम् = उत्तरायणम्, कृपेण
	All others			न्	कर्णेन, मारीचेन, विष्णुना, दक्षिणायनम्
8.4.7		पदान्त न्		न्	रामान्, हरीन्

कु = कवर्ग, चु = चवर्ग, टु = ट-वर्ग, तु = त-वर्ग, पु = प-वर्ग
 स्तु = स् + तु = स् + त-वर्ग (त् थ् द् ध् न्) = स् त् थ् द् ध् न्
 श्चु = श् + चु = श् + च-वर्ग (च् छ् ज् झ् ञ्) = श् च् छ् ज् झ् ञ्
 ष्टु = ष् + टु = ष् + ट-वर्ग (ट् ठ् ड् ढ् ण्) = ष् ट् ठ् ड् ढ् ण्

11a. श्रुत्वम्						
स्थानम् ⁶		पूर्व ⁵ - or	आदेशः ¹ (स्थानस्य)	8.4.40: स्तोः ^{6/1} श्रुना ^{3/1} श्रुः ^{1/1}		
		परनिमित्तम् ⁷				
स्	+	श् च् छ ज् झ् ज्	=	श्	मनस्+शान्तिः = मनश्+शान्तिः = मनश्शान्तिः	चित्+छाया=चिच्छाया
त्				च्	बृहत्+छिद्रम् = बृहच्+छिद्रम् = बृहच्छिद्रम्	
थ्				छ्		
द्				ज्	सद्+जनः = सज्+जनः = सज्जनः	
ध्				झ्		
न्				ञ्	विद्यार्तिन्+जानीहि = ~र्तिञ्+जा~ = ~र्तिञ्जा~	
11b. ष्टुत्वम्						
स्थानम् ⁶		पूर्व ⁵ /	आदेशः ¹ (स्थानस्य)	8.4.41 ष्टुना ^{3/1} ष्टुः ^{1/1} (~ स्तोः ^{6/1})		
		परनिमित्तम् ⁷				
स्	+	ष् ट् ठ् ड् ढ् ण्	=	ष्	शिवस्+षष्टः = शिवष्+षष्टः = शिवष्षष्टः	
त्				ट्	बृहत्+टीका = बृहट्+टीका = बृहट्टीका	
थ्				ठ्		
द्				ड्	उद्+डयनम् = उड्+डयनम् = उड्डयनम्	
ध्				ढ्		
न्				ण्	पक्षिन्+टिट्टिभः = पक्षिण्+टिट्टिभः = पक्षिण्टिट्टिभः	

12. अनुनासिकः

PS 8.4.45

स्थानम् ⁶		परनिमित्तम् ⁷		आदेशः ¹	8.4.45: यरः ^{6/1} अनुनासिके ^{7/1} अनुनासिकः ^{1/1} वा ^{0/0}
पदान्ते -				(स्थानस्य)	(वा = Optional) [* प्रत्यये परे नित्यम्]
क-वर्गः	+	ञ्/म्/ङ्/ण्/न् (अनुनासिकः)	=	ङ्	वाग्+मे = वाङ्मे (वाङ्गे), त्वङ्गोचनम्
च-वर्गः				ञ्	
ट-वर्गः				ण्	षङ्+मुखः = षण्मुखः (षण्मुखः)
त-वर्गः				न्	तद् + मयः = तन्मयः (तन्मयः), जगन्नाथः, जगन्माता
प-वर्गः				म्	अप् + मयम् = अम्मयम् = अम्मयम्
य्, व्, ल्				यँ, वँ, लँ	

14. चर्त्वम्

स्थानम् ⁶		परनिमित्तम् ⁷		आदेशः ¹	8.4.55 खरि ^{7/1} च ^{0/0}
				(स्थानस्य)	(~ झलां ^{6/1} चर् ^{1/1})
क् ख् ग् घ्	+	कर्कश-व्यञ्जनम्	=	क्	दिक्पालः, वाक्चतुरः
च् छ् ज् झ्				च्	अच्सन्धिः
ट् ठ् ड् ढ्				ट्	विराट्पुरुषः
त् थ् द् ध्				त्	सत्कार्यम्, जगत्कारणम्
प् फ् ब् भ्				प्	अनुष्टुप्छन्दः, अस्मत्पुत्रः
चर्त्वम् is optional at अवसाने					8.4.56 वा ^{0/0} अवसाने ^{7/1}
					मरुत्/मरुद्, सत्/सद्, तत्/तद्

15. परसवर्णः					
स्थानम् ⁶		परनिमित्तम् ⁷		आदेशः ¹ (स्थानस्य)	8.4.58: अनुस्वारस्य ^{6/1} ययि ^{7/1} परसवर्णः ^{1/1} 8.4.59: वा ^{0/0} पदान्तस्य ^{6/1}
अनुस्वारः ँ	+	क-वर्गः	=	ङ्	टङ्कनम्
		च-वर्गः		ञ्	कुञ्चिका
		ट-वर्गः		ण्	मण्डनम्
		त-वर्गः		न्	गं+तुम् = गं+तुम् = गन् तुम् (गन्तुम्)
		प-वर्गः		म्	अनुकम्पम् अनुकंपम्
		य्, व्, ल्		यँ, वँ, लँ	त्र्यम्बकय्यंजामहे / त्र्यम्बकं यजामहे
उपसर्ग/पदान्त ं 8.4.59		-	परसवर्णः Optional 8.4.59	शंकरः/शङ्करः, संजयः/सञ्जयः, संयमः/सय्यमः, संवादम्/सव्वादम्, तुभ्यं वरदे/तुभ्यव्वरदे, त्र्यम्बकं यजामहे / त्र्यम्बकय्यंजामहे महतीं चमूम्/महतीञ्चमूम् (1.3)	
(पदमध्ये अनुस्वारः अशुद्धः except when followed by श्, ष्, स्, ह्, र् which do not have परसवर्णः:)					
16. परसवर्णः (तोर्लि)					
त-वर्गः	+	ल्	=	ल्	8.4.60 तोः ^{6/1} लि ^{7/1} (~ परसवर्णः ^{1/1}) तद्+लीनः = तल्लीनः = तल्लीनः
न् (त-वर्गः)	+	ल्	=	ँल्	श्रद्धावान्+लभते = ~ वाँल् लभ~ = श्रद्धावाँल्लभते
श्रद्धावाँल्लभते (4.39), आब्रह्मभुवनाल्लोकान् (8.16), श्रुतिमल्लोके (13.13), पुण्यकृताँल्लोकान् (6.41), समन्ताल्लोकान् (11.30), उल्लङ्घनम्, वदँल्लिखति, यल्लभसे					

17. पूर्वसवर्णः

पूर्वनिमित्तम् ⁵		परवर्णः ⁶ (स्थानम्)		आदेशः ¹ (स्थानस्य)	8.4.62 झयः ^{5/1} हः ^{6/1} अन्यतरस्याम् ⁰ (~ सवर्णः ^{1/1} पूर्वस्य ^{6/1})
क-वर्गः	+	ह	=	घ्	वाग्+हृदये = वाग्+धृदये = वाग्घृदये / वाग्हृदये
च-वर्गः				झ्	अज्+ह्रस्वः = अज्+झ्रस्वः = अज्झ्रस्वः/अज्ह्रस्वः
ट-वर्गः				ढ्	
त-वर्गः				ध्	धर्म्याद्+हि = धर्म्याद्+धि = धर्म्याद्धि (2.31)
प-वर्गः				भ्	अब्+हासः = अब्+भ्रासः = अब्भ्रासः/ अब्हासः
					तद्धित, एतद्धि (6.42)

18. छत्वम्

पूर्वनिमित्तम् ⁵		स्थानम् ⁶	परनिमित्तम् ⁷		आदेशः ¹ (स्थानस्य)	8.4.63 शः ^{6/1} छः ^{1/1} अटि ^{7/1} (~ झयः ^{5/1} अन्यतरस्याम् ⁰) (अमि ^{7/1}) वार्तिक (तत् + श्लाघ्यम् = तच्छलाघ्यम्)
क् ख् ग् घ्	+	श्	अट् (अम्) (अ... औ, ह्, य्, व्, र्, ल्)	=	छ्	वाक्+शरः = वाक्+छरः = वाक्छरः/वाक्शरः
च् छ् ज् झ्						श्रीमत् शङ्करः/श्रीमच्छङ्कर, मृच्छकटिका, स्याच्छूद्रः
ट् ठ् ड् ढ्						विराट्शक्तिः/ विराट्छक्तिः
त् थ् द् ध्						तच्छक्यम् (11.4), सच्छब्दः(17.26), विद्युच्छक्तिः
प् फ् ब् भ्						तस्माच्छास्त्रम् (16.24), शश्वच्छान्तिम् (9.31)

19. तुगागमः						
पूर्वनिमित्तम् ⁵		परनिमित्तम् ⁷		आगमः ¹	6.1.73 छे ^{7/1} च ^{0/0} (~ ह्रस्वस्य ^{6/1} तुक् ^{1/1})	
				(after 5 or 6)	6.1.76 पदान्तात् ^{5/1} वा ^{0/0} (~ दीर्घात् ^{5/1} छे ^{7/1})	
ह्रस्वः					श्वेत+छत्रम् = श्वेतत्+छत्रम् = श्वेतच्छत्रम्, वृक्षच्छाया	सर्वत्र
पदान्तात् दीर्घात् वा (वा = Optional)	+	छ्	=	त्	गायत्री+छन्दः = गायत्रीत्+छन्दः = गायत्रीच्छन्दः/ गायत्री छन्दः	